

EPILEPSZIA

• Csecsemő- és Gyermekgyógyászati Szakmai Kollégium •
 Szerzők: dr. Farkas Viktor, dr. György Ilona, dr. Kálmánchey Rozália
 Az Egészségügyi Minisztérium szakmai protokollja

I. ALAPVETŐ MEGFONTOLÁSOK

DEFINÍCIÓ

Epilepsziás roham alatt az idegrendszer rohamszerűen fellépő, átmeneti működészavarát értjük, mely nagy tömegű neuron kóros kisülésén alapul.

Ha a jelenséget a rohamkészséget átmenetileg fokozó tényezők provokálják (láz, akut idegrendszeri betegség, mint gyulladás, trauma, görcsre hajlamosító anyagcsere- vagy elektroliteltérések), akut epilepsziás rohamról beszélünk. Epilepszia szindrómának tartjuk, ha az epilepsziás rohamok jelentős provokáció nélkül, ismétlődve lépnek fel.

Elkülönítendő az epilepsziát utánzó paroxizmális történések (collapsus, affectiv apnoe stb.).

PANASZOK, TÜNETEK

Mivel epilepsziás roham az agy számos területéről kiindulhat, a hirtelen fellépő és megszűnő rohamtünetek igen változatosak. Megnyilvánulhatnak motoros, szenzoros, kognitív, vegetatív és affectiv jelenségekben. A működészavarok felléphetnek izoláltan, többnyire azonban együtt, vagy a roham alatt egymást követően észlelhetők. Jelentkezhetnek kiesési tünetek formájában is (tónusvesztés, beszédképtelenség stb.). Az epilepsziás roham többnyire másodpercekig vagy percekig tart, járhat convulsióval vagy a nélkül. Ha tartama elhúzódó, beszélünk status epilepticusról.

A ROHAMOK OSZTÁLYOZÁSA:

- epilepsziás spasmus;
- myoclonus;
- tónusos roham;
- clonusos roham;
- tónusos-clonusos roham;
- atóniás, astaticus;
- absence;
- szenzoros, vegetatív vagy affectiv tünetekkel járó fokális roham;
- komplex parciális roham (tudatbeszűkülés, automatizmusok).

Ha a rohamtünetek jelzik, hogy melyik agyi régió működészavarából erednek, fokális vagy parciális rohamról beszélünk. Generalizált rohamok esetében a rohamkezdetől bevonódik mindkét félteke. Gyermekkorban gyakori a szekunder generalizáció, mikor a fokálisan kezdődő epilepsziás roham generalizálódik.

AZ EPILEPSZIA OKA ÉS EPIDEMIOLÓGIAI JELLEMZŐI

Az epilepszia lehet genetikai eredetű és agykárosodás következménye. A genetikai háttérű epilepszia szindrómákat ma az idiopátiás csoportba sorolják, míg az agykárosodból eredő epilepsziákat tünetinek nevezik. A kettő nem különül el minden esetben élesen. Kimutatott, hogy agysérülés után gyakrabban lép fel epilepszia azoknál, akik családjában előfordul ez a betegség, tehát genetikai hajlammal bírnak.

A genetikai háttér felderítése napjainkban folyik. Több mint 30 gén szerepét tételezik fel vagy bizonyították. Ezek elsősorban az ioncsatornák működését kódolják, illetve a neurotransmittereket szabályozzák. Bár felismertek olyan tünetcsoportokat, melyeket monogénes károsodással magyaráznak (például a benignus familiáris neonatalis convulsiók a feszültségfüggő K-csatornákat kódoló gén mutációja miatt), legtöbb esetben azonban azonos szindróma mögött többféle génekárosodást lehet kimutatni, és az azonos génmutációk heterogén fenotípussal járhatnak.

Az agykárosodást követően az epilepszia hosszabb-rövidebb idővel jelentkezik. Az ez idő alatt zajló folyamatot nevezik epileptogenesisnek. Ma azt tételezzük fel, hogy ennek mechanizmusa kóros szinapszisok kialakulása a sérülést követő regeneráció kapcsán.

A gyermekek 1%-a szenved epilepsziában. Az incidencia a csecsemőkortól a serdülőkorig csökken. A két nem egyformán érintett. A kórkép jelentőségét emeli, hogy elkülönítendő paroxizmális történések viszont a gyermekek 4,5–5%-ában fordulnak elő.

A kórkép mortalitása gyermekkorban elenyésző. A kiszámíthatatlanul jelentkező, balesetveszélyes és egyes szindrómákban elbutuláshoz vezető rohamok azonban nagymértékben rontják az életminőséget. Mivel ez az életkor az ismeretek megszerzésének, a készségek kifejlesztésének, valamint a szocializációnak döntő fontosságú periódusa, a sikeres kezelés, a beteg rohammentesítése és meggyógyítása mentesítheti az egyént és a társadalmat az egész életre kiható rokkantságtól.

KIVÁLTÓ ÉS KOCKÁZATI TÉNYEZŐK (EVIDENCIA SZINT I A):

- genetikai hajlam;
- perinatális agysérülés (hypoxia, vérzés stb.);
- az idegrendszer infekciói (intrauterin és postnatális fertőzések);
- agyi traumák;
- neurometaboliás betegségek;
- bizonyos kromoszóma rendellenességek és szindrómák;
- agydaganatok.

ROHAMPROVOKÁLÓ FAKTOROK

Bár az epilepsziát úgy határozzuk meg, hogy provokálatlan, ismétlődő rohamok jellemzik, az epilepsziás betegeknél kb. 40 rohamprovokáló tényezőt ismerünk. Ezek közül legfontosabb az alvásmegevonás, az alkoholfogyasztás, a rendszertelen gyógyszereszedés, a stressz, a láz.

II. DIAGNÓZIS (EVIDENCIASZINT: IA, ILL. IB)

Lépései

1. Eldöntendő, hogy epilepszia vagy alkalmi roham.
2. Ha epilepsziát állapítunk meg, besorolás a megfelelő szindrómába.
3. A háttérben álló ok meghatározása.

Eszközei

1. ANAMNÉZIS

Heteroanamnesis felvétele a szülőtől és a roham szemtanútól. Nagyobb gyermektől autoanamnesis (auratünetek, tudatszint a roham alatt). Kívánatos a rohamtünetek részletes elemzése. Mivel az orvos ezt a legfontosabb tünetet ritkán észleli, hasznos segítség a rohamról otthon készített videofelvétel.

Kikérdezendő: familiaritás, korábbi, agyi sérülést okozó betegségek, manifesztációs kor, a roham fellépésének körülményei, esetleges kiváltó tényezők, kezdeti tünetek, rohamlefordulás, postictalis tünetek. Ha többféle roham jelentkezik, valamennyi részletes elemzése szükséges.

2. FIZIKÁLIS VIZSGÁLAT

Belgyógyászati és ideggyógyászati vizsgálat egyéb betegségek kizárására, illetve az agykárosodás egyéb jeleinek felismerésére.

3. KÖTELEZŐ DIAGNOSZTIKAI VIZSGÁLATOK (EVIDENCIASZINT: IA)

a) Laboratóriumi vizsgálatok

Vércukor, elektrolitok a szérumban, az anamnézis függvényében vesefunkciók, szérum ammónia, laktát, piroszőlősav, speciális vizsgálatok neurometaboliás betegség irányába, genetikai (kromoszóma és DNS) vizsgálatok. Gyulladásos idegrendszeri betegség gyanújakor liquorvizsgálat.

b) Képpalkotó vizsgálatok (Ib, ill. IIa)

A vizsgálatok célja az epileptogén károsodás (góc) kimutatása, adat a csoportbeosztáshoz, a prognózishoz, öröklődő formákban a genetikai tanácsadáshoz. Műtét előtt a megoldás tervezéséhez nélkülözhetetlen.

CT csak akut neurológiai kórkép esetén javasolt sürgős kivitelezhetősége miatt, egyébként minden betegnél MR végzendő. Kivételt csak az idiopátiás generalizált epilepsziák (pl. absence) és a benignus centrotemporalis epilepszia típusos esetei képeznek, ahol a képpalkotó vizsgálatoktól eltekinthetünk. Az epileptogén laesio kimutatására speciális MR-protokollok szükségesek, a rutineljárás sokszor elégtelen.

Csecsemőkorban sürgős vizsgálatként a koponya UH is gyakran informatív.

c) EEG (evidenciaszint: Ia)

Rutin EEG 20 perces tartammal, melyben 3 perces hyperventilláció és ritmosos fényinger provokációként kötelező. Ha ennek lelete normális, epilepszia gyanújakor spontán alvásban, ill. alvásmegvonás után ismétljük a vizsgálatot. Törekszünk minden gyermek esetében alvás alatti regisztrálásra, mivel egyes típusokban az alvás alatti tevékenység kórjelző. Normális skalp-EEG nem zárja ki az epilepsziát, és klinikai tünetek nélkül kóros EEG alapján nem diagnosztizálható epilepszia.

Ha speciális szempontok merülnek fel, tartós (long-term) regisztrálás, egyidejű roham- és EEG-videoregisztrálás, ictalis, postictalis vizsgálat, poligráfia, speciális elektródák használata lehet szükséges.

Műtét előtt szóba jöhet intracranialis elektródák behelyezésével történő regisztrálás is a rohamkiindulás pontos lokalizációja végett.

Az EEG-vizsgálat indikációi:

- epilepszia megállapítása az első roham után;
- típusba soroláskor;
- kezelt betegen rohamszám emelkedésekor vagy típusváltáskor;
- kezeltéknél a mentális állapot romlásakor (szubklinikus elektromos rohamok!);
- gyógyszerkihagyás előtt és közben.

4. KIEGÉSZÍTŐ DIAGNOSZTIKAI VIZSGÁLATOK (EVIDENCIASZINT: IIA, IIB, ILL. III.)

Funkcionális képalkotók

SPECT elvégzése a gyógyszerrezisztens, műtetre váró betegeknél indokolt. Interictalisan hipoperfúzió, ictalisan hiperperfúzió látható a kóros kérgi területen. Csak az ictalis SPECT lokalizációs értékű. Az interictalis PET ugyanezen régióban általában a glükózanyagcsere csökkenését mutatja. PET-nél az interictalis felvétel is informatív.

Angiográfia

Az MR-angiográfia sokszor csak tájékozódó jellegű, azaz érmalformáció gyanúja esetén ki kell egészíteni DSA-val.

Funkcionális MR: műtét előtt egyes funkciók, elsősorban a beszéd lokalizációjának meghatározását segíti.

MR spectographia: Neurometaboliás betegségek gyanújakor és gócmeghatározásra indokolt.

Neuropszichológiai vizsgálat

Műtét előtt a kivizsgálás fontos eleme. Memória- és lebenyfunkciók mérésére szolgál. Alkalmos a memória, illetve a beszéd oldallokalizációjának megállapítására.

Pszichológiai és gyógypedagógiai vizsgálat (evidenciaszint: III.)

Memóriazavar, depresszió, mentális retardáció, személyiségtorzulás az epilepsziásoknál gyakoribb. Ezek felmérése, szükség szerint, a gyermek megfelelő fejlesztése és a család gondozása, a prognózis javítása szempontjából nélkülözhetetlen.

5. DIFFERENCIÁLDIAGNOSZTIKA (EVIDENCIASZINT: IA)

Eldöntendő, hogy epilepszia vagy alkalmi roham.

Figyelembe vesszük:

- a roham keletkezésének körülményeit;
- lefolyását;
- a kiváltó tényezőket;
- a családi anamnézist (genetikus formák!);
- a postictalis tüneteket;
- van-e agykárosodásra utaló egyéb jel (pl. cerebrálparesis);
- az EEG-leletet;
- a laboratóriumi értékeket.

5.1. Leggyakoribb alkalmi roham gyermekkorban a lázgörcs

3 hónapos és 5 éves kor között a gyermekek 3%-ában jelentkezik lázas állapotban, vagy azt megelőzően, általában infekció kapcsán. Az egyszerű lázgörcs a láz emelkedő szakaszában jelentkezik, rövid (15 percnél rövidebb) tónusos, atóniás, vagy tónusos-clonusos generalizált roham formájában, postictalisán nincs neurológiai eltérés, és normális az EEG. Komplikált lázgörcsről akkor beszélünk, ha a fenti feltételek nem teljesülnek. A megkülönböztetés segít a lázgörcs és a láz kapcsán jelentkező, neurológiai megbetegedés okozta (CNS infekciók, egyéb CNS betegségek, epilepszia) görcs megkülönböztetésében.

Az egyszerű lázgörcs csak a betegeknek csak 30%-ában ismétlődik, epilepszia 2%-ban jelentkezik később, komplikált lázgörcsben ez 3–13%-ban fordul elő. EEG ismétlődő lázgörcs esetén nem ismétlendő.

6. DIAGNOSZTIKAI ALGORITMUSOK

Az első roham után kötelező (evidenciaszint: Ia):

- Részletes családi és a perinatalis/postnatalis betegségekre kiterjedő anamnézis.
- A rohammal kapcsolatos adatok pontos kikérdezése lehetőleg szemtanútól.
- Gondos bel- és ideggyógyászati vizsgálat.
- Laboratóriumi vizsgálatok.
- Rutin EEG-vizsgálat.

Epilepszia diagnózisakor besorolás a megfelelő szindrómába (evidenciaszint: IIa)

Jelenleg az 1989-es ILEA-klasszifikáció érvényes, amely részben az etiológiát veszi figyelembe (idiopátiás és tüneti formák), részben pedig azt, hogy a roham indulásába az egész agy (generalizált), vagy annak csak egy régiója vonódik be (fokális vagy parciális epilepsziák). A klasszifikáció ma már sok pontban vitatható. A betegek 20–30%-a nem osztható be a típusokba.

Generalizált epilepsziák

1. Idiopátiás formák életkorfüggő kezdettel
  - 1.1. Neonatális idiopátiás konvulziók
    - 1.1.2. Benignus familiáris újszülöttkori rohamok
    - 1.1.3. Ötödik napos rohamok
  - 1.2. Csecsemőkori benignus myoclonus epilepszia

- 1.3. Kisgyermekkori absence epilepsia
- 1.4. Serdülőkori absence epilepsia
- 1.5. Juvenilis benignus myoclonus epilepszia
- 1.6. Ébredési grand mal epilepszia
- 1.7. Egyéb, generalizált tónusos-clonusos rohammal járó epilepsziák
2. Tüneti vagy kriptogén generalizált epilepsziák
  - 2.1 West-szindróma
  - 2.2 Lennox-Gastaut-szindróma
  - 2.3. Epilepszia myoclonusos asztatikus rohamokkal
  - 2.4. Epilepszia myoclonusos absence-okkal
  - 2.5. Korai myoclonusos encephalopathia
  - 2.6. Korai csecsemőkori encephalopathia (Ohtahara-szindróma)

Parciális vagy fokális epilepsziák

1. Idiopátiás parciális epilepsziák
  - 1.1. Benignus gyermekkori epilepszia centrotemporalis tüskékkel
  - 1.2. Benignus gyermekkori occipitalis epilepszia
  - 1.3. Egyéb benignus gyermekkori fokális epilepsziák
2. Tüneti parciális epilepsziák
Frontális, parietalis, occipitalis, temporalis lebenyepilepsziák

Epilepsziák, melyekről nem lehet meghatározni, hogy generalizáltak vagy fokálisak

1. Súlyos csecsemőkori myoclonus epilepszia
2. Epilepszia folyamatos tüskehullám-mintával alvás alatt (ESES)
3. Szerzett epilepsziás afázia (Landau-Kleffner-szindróma)
4. Tüneti epilepsziák generalizált rohamokkal

Speciális epilepsziászindrómák

Szituációhoz kötött görcsök

Stimulus szenzitív epilepsziák

(Az egyes típusok diagnosztikai kritériumait illetően a szakirodalomra utalunk.)

A típusba sorolásnál figyelembe vesszük:

- anamnézis: rohamtípus(ok), manifesztációs kor, egyéb társuló tünet, etiológia;
- EEG-kép.

III. KEZELÉS

Cél: a rohamok megszüntetése, az epilepszia progressiójának kivédése, az életminőség javítása.

A) NEM GYÓGYSZERES KEZELÉS (EVIDENCIASZINT: III. ÉS IV., AJÁNLÁS: C ÉS D)

1. A megfelelő egészségügyi ellátás szintje

A diagnózis felállítása, a gyógyszeres kezelés és az életvezetés gyermekideggyógyász feladata, meghaladja a gyermekorvos kompetenciáját. A betegek jelentős részében a diagnózis felállítása, illetve a kezelés ambulánsan is elvégezhető. Akut (azaz más betegséghez csatlakozó) epilepsziás rohamok, valamint gyakori rohamok és status epilepticus esetében, illetve műtét előtti kivizsgáláskor az intézeti bennfekvés nélkülözhetetlen.

2. Általános intézkedések

A szociálisan hátrányos helyzetű, gyógyszerrezisztens vagy halmozottan sérült epilepsziás gyermek szülei a meglévő rendelkezések értelmében emelt családi pótlékra, GYES meghosszabbítására jogosultak.

3. Fizikai aktivitás (ajánlás: D)

Epilepsziában nem ártalmas, testnevelés alóli felmentés ritkán indokolt. Tiltandó viszont a vízben végzett sporttevékenység.

4. Diéta (ajánlás: D)

A gyógyszerrezisztens betegek egy részénél jön szóba a ketogén diéta, egyébként diétás megszorítás nem szükséges.

5. Betegoktatás

Nagy jelentőségű és nélkülözhetetlen, hiszen a betegség tartósan (akár élethossziglan) fennáll, és életmódi korlátokat eredményez. Így a copping stratégia, azaz a betegséggel együttélés szabályainak kialakítása nélkülözhetetlen. Ez megköveteli a pontos ismereteket a kórképről.

B) GYÓGYSZERES KEZELÉS (EVIDENCIASZINT: IA, IB)

1. Ajánlott gyógyszeres kezelés és terápiás algoritmus (ajánlás: A)

Beállítás: az 1. roham után antiepileptikum beállítása nem kötelező. Kezdjük el azonban a kezelést, ha epilepszia mellett szól az EEG-ben megfigyelhető paroxizmális tevékenység, továbbá ha az epilepszia klasszifikációja egyértelmű, és ha a roham hosszú tartamú volt. Ha nem alkalmazunk gyógyszert, ellátjuk a szülőt rectalis diazepammal, hogy a roham ismétlődése esetén elsősegélyt tudjon nyújtani. Megbeszéljük vele a fokozott megfigyelést és az életmód korlátjait (vízben felügyelet nélkül nem tartózkodhat a gyermek!). Epilepszia esetén a rohamok többnyire egy éven belül kiújulnak. Ha gyógyszerbeállítás mellett döntünk, alapelv a célzott monoterápia. Tehát egy gyógyszert válasszunk, azt, ami a tapasztalat szerint az epilepszia meghatározott típusában a leghatásosabb.

Generalizált epilepsziáknál a valproát az első választandó szer, fokális epilepsziák esetében a carbamazepin.

Lennox-Gastaut-szindróma, ahol a társuló több rohamtípus mindig gyógyszer-kombinációt tesz szükségessé, ezért többnyire valproáttal és lamotriginnel indulunk, de más kombináció is lehetséges felbamáttal, vagy topiramáttal.

West-szindrómában az első választandó szer az ACTH/szteroid, vagy vigabatrin, kivéve a sclerosis tuberosa okozta symptomás West-szindrómát, itt általánosan elfogadott a vigabatrin.

Lázgörcs kezelése: görcs esetén rectalis vagy iv. diazepam görcsoldásként, szigorú lázcsillapítás. Profilacticus antiepilepticus kezelést egyszerű lázgörcsös gyermeknél nem ajánlunk. Ismétlődő komplikált lázgörcsben valproát beállítható.

A gyógyszerbeállítás a mellékhatások elkerülése végett fokozatosan emelkedő dózisban történik. A gyógyszerdózis napi osztása a szer felezési idejétől függ. A valproát és a retardált felszívódású carbamazepin készítmények naponta egyszer is adhatók, azonban ezeket is többnyire naponta kétszer javasoljuk osztani (az elfelejtés veszélye kisebb!). Vannak szerek (lamotrigin, gabapentin), melyek rövid felezési idejűek. A dózist a testsúly szerint kell beállítani, hogy biztosítsa az adag a hatásos szérumszintet.

2. Teendők a rohamok ismétlődése esetén (ajánlás: A)

- Vérszintet ellenőrziünk, így kiszűrhető a compliance hiánya, vagy az elégtelen gyógyszeradag.
- Ha a szint alacsony, dózist emelünk.
- Újragondoljuk a típusba sorolást, esetleg tévedtünk, és nem megfelelő gyógyszert választottunk. Emiatt EEG-t végzünk.
- Ha az előzők nem oldják meg a problémát, gyógyszert váltunk. A váltás csak fokozatosan hajtható végre.
- Eredménytelenség esetén kombináljuk a gyógyszereket. Figyelembe vesszük a racionális politerápia szabályait: additív hatású, de eltérő mellékhatású szereket kombinálunk. Figyelembe vesszük a gyógyszer-interakciókat is. Legtöbbször két szer alkalmazása hatásos, háromnál több általában már nem javítja a hatást.
- Egyes katasztrófális formákban egyéb gyógyszerek adandók: ACTH vagy szteroid West- és Lennox-Gastaut-szindrómában, valamint Landau-Kleffner-szindrómában. Fentiek hatástalansága esetén West-szindrómában és Lennox-Gastaut-szindrómában IVIG is kipróbálható.
- Kiegészítő kezelés: ketogén diéta egyes terápiareszisztens esetekben.

Az antiepileptikum-szérumszint meghatározásának indikációi (ajánlás: B)

- Bázisérték meghatározása a gyógyszerbeállítás után (ajánlott, de nem feltétlenül szükséges).
- Rohamok kiújulása.
- Dózisfüggő mellékhatás gyanúja.
- Biológiai változáskor (máj-, vesegyulladás, terhesség stb.).
- Politerápiában az interakciók miatt.

A vérvétel ideje a gyógyszertől függ. Retard készítménynél gyakorlatilag egész nap azonos a szint, egyébként völgszintet nézünk a reggeli gyógyszerbevétel előtt, és csúcsszintet 2 vagy 3 óra múlva. Fontos tudni, hogy a hatásos sávot statisztikai úton állapították meg, individuálisan ennél alacsonyabb vagy magasabb szint is hatásos lehet egyes betegeknél.

A gyógyszeres kezelés tartama (evidenciaszint: IIa, IIb, ajánlás: B, ill. C)

Individuálisan döntendő el. Legrövidebb a 2 rohammentes év, többnyire azonban 3 évet tartunk kívánatosnak. Egyes szindrómákban nem megengedett a gyógyszeresedés leállítása. A gyógyszerkihagyás fokozatosan, lassan (hónapok alatt) és folyamatos ellenőrzés mellett történik.

a) Kontraindikációk (ajánlás: B)

Bizonyos betegségek és biológiai állapotok esetén egyes antiepileptikumok kerülendőek (terhesség alatt valproát stb.).

b) Lehetséges jelentős interakciók (ajánlás: C)

Az antiepileptikumok jelentős része enziminduktor. Ezért csecsemőkorban mellettük magasabb D-vitamin-adag szükséges. Az antibiotikumok közül főleg a makrolidekkel interaktívak. Kombinált antiepileptikus kezelésnél mindig figyelembe kell venni az antiepileptikumok interakcióját is.

C) SEBÉSZETI KEZELÉS (EVIDENCIASZINT: IIA, IIB, ILL. III.)

A betegek 15–20%-a rezisztens a gyógyszeres kezelésre. Ezek egynegyedében szóba jön a műtéti megoldás. Elsősorban a temporalis és frontális lebenyből kiinduló, valamint a „katasztrofális” gyermekkori epilepsziák esetében kell műtétre gondolni. Minden kezelésbe vett, a fenti csoportba sorolható betegnél mérlegelni kell ezt a lehetőséget már a terápia első 2–4 évében, West-szindrómánál még előbb. Az MR által kimutatott laesio esetén elektrofiziológiai eszközökkel is igazolni kell, hogy ez a terület az epilepszia forrása.

1. Műtéti indikáció (ajánlás: A, ill. B):

- gyógyszer-rezisztencia (kipróbálva a modern szereket is);
- a beteg életminősége rossz;
- az epileptogén zóna meghatározható;
- a műtét várhatóan nem okoz neurológiai deficittüneteket.

2. Műtéti előkészítés (ajánlás: A)

A helyes lokalizáció nélkülözhetetlen feltétele az eredményes beavatkozásnak, ezért a műtét előtti kivizsgáláskor minden szükséges diagnosztikai eszköz igénybevétele indokolt (MR, funkcionális képalkotók, rohamelemzés videoEEG-vel, neuropszichiátria stb.).

3. Műtéti érzéstelenítés (ajánlás: B)

Szokásos anaesthesia.

4. Műtét (ajánlás: B)

Célja az epileptogén zóna eltávolítása, vagy összeköttetések megszakítása. Ha az epileptogén laesio kiterjedt, de fél oldalra lokalizálódik, funkcionális hemispherotomia végzendő.

5. Posztoperatív teendők

A beteg további epileptológiai gondozása, a rohammentesség elérésekor az antiepileptikumok fokozatos kihagyása, a beteg rehabilitációja, az esetleges (többnyire kognitív vagy pszichés, esetleg motoros) szövődmények kezelése

IV. GONDOZÁS (EVIDENCIASZINT: IIB, ILL. III., IV.)

1. REHABILITÁCIÓ (AJÁNLÁS: D)

Az epilepsziás gyermekek egy része az agyi károsodás egyéb tüneteiben is szenved (cerebrális paresis, mentális retardáció, tanulási nehézségek, magatartási zavarok). Ezek felismerése, felmérése és kezelése is kívánatos és szükséges a rohammentesítés mellett. Különösen fontos ez a katasztrofális gyermekkori epilepsziás encephalopathiákban, melyek a rohamok mellett elbutulással is járnak.

2. RENDSZERES ELLENŐRZÉS (AJÁNLÁS: C)

Mint minden krónikus betegségnél, az epilepszia esetében is nélkülözhetetlen, hogy a gyógyulásig a beteg folyamatos orvosi felügyelet alatt álljon. Célszerű, ha az időszakos ellenőrzést ugyanaz az orvos végzi. Kívánatos, hogy az ellenőrzés jól lévő beteg esetében is negyedévenként megtörténjen.

3. A GONDOZÁS CÉLJA (AJÁNLÁS: C)

Az optimális gyógyszerbeállítás

Szerencsés esetben a beteg már az első beállított gyógyszerrel panaszmentes, sokszor szükséges azonban a dózis vagy a gyógyszer módosítása.

a) A beteg életvezetésének irányítása

Az epilepszia diagnózisa kezdetben még a jó prognózisú esetekben is súlyos pszichés teher a szülő, illetve a betegséget már érzékelné tudó gyermek számára. Számatalan kérdés merül fel a helyes életvezetés, a prognózis, a kiváltó ok, az öröklődés stb. szempontjából. Ezek megválaszolása javítja a compliance-t, ellene hat a „túlvédezésnek” vagy a betegség alábecsülésének, ezzel javítja a szociális prognózist. Ha magatartászavar vagy értelmi probléma is társul, a gondozó orvos ezek lehetséges megoldásáért is felelős.

b) Szakértés

Továbbtanulás, pályaválasztás, vezetői jogosítvány stb. ügyében reális véleményt az az orvos tud adni, aki a gyermek betegségét folyamatosan végigkísérte.

c) A gyógyszermellékhatások figyelése

A gyógyszermellékhatások lehetnek idioszinkráziások, azaz kiszámíthatatlanok (pl. Reye-like-szindróma a valproát esetében), allergiások (bőrkiütés Lamictalra, Diphedanra) teratogének (velőcső-záródási rendellenességek) és toxikusak. Utóbbiak sokszor dóziszfüggőek, így vérszint-meghatározást indikálnak. Lehetnek akut toxikus tünetek (szédülés, aluszékonyság), vagy a károsodások krónikus szedés után alakulnak ki (polycystás ovárium valproát szedésekor stb.). Érinthetik a központi idegrendszert, a csontvelőt, a májat, az immun-, az endokrin-, a csontrendszert stb. A beteget kezelő orvosnak ezeket figyelnie és laboratóriumi vizsgálatokkal ellenőriznie kell.

d) Gyógyszerkihagyás

A beteget folyamatosan követő gondozó orvos hivatott annak eldöntésére, mikor és milyen ütemben hajtható végre az antiepileptikum kihagyása.

4. FELADATOK AZ ELLÁTÁS KÜLÖNBÖZŐ SZINTJEIN (AJÁNLÁS: B)**Körzeti gyermekorvos:**

- roham esetén elsősegélynyújtás;
- küldje gyermekideggyógyászhoz a beteget;
- a diagnózis birtokában segítse a compliance kialakulását (felvilágosítás, gyógyszerfelírás);
- együttműködjön a gondozó orvossal (védőoltások, beiskolázás, pályaválasztás, sport stb.);
- védje a betegét a társadalmi diszkriminációtól!

Szakrendelés, ambuláns ellátás

Ideális az állandó gondozó orvos, aki gyermekideggyógyász legyen. Végezze el a diagnosztika, gyógyszeres kezelés és a gondozás korábban ismertetett feladatait!

Kórházi ellátás

Krízisállapotok megoldása (halmozott rohamok, status epilepticus) csak intézetben történhet. Kórházi kivizsgálást igényel minden katasztrofális gyermekkori epilepszia. Mivel a betegek jó részét roham esetén mentővel intézetbe szállítják, az első kivizsgálás is többnyire ott történik.

Speciális centrumok

A gyógyszerrel nehezen beállítható betegek gyógyszerbeállítása, a műtetre alkalmasak kiválasztása és a műtét előtti kivizsgálás olyan intézetben javasolt, ahol annak személyi és tárgyi feltételei adottak.

V. MEGELŐZÉS (EVIDENCIASZINT: IV.)

Ma az epileptogenezist gátló gyógyszerrel még nem rendelkezünk. Ismereteink a genetikus formákban nem elégségesek a prenatális diagnosztikára sem, ami egyébként csak a ritka, súlyos formákban lenne indokolt. Tehát a megfelelő kezeléssel csak a gyakori rohamoknak, a kognitív képességek romlásának, illetve az epilepsziás encephalopathia okozta szekunder károsodásoknak megelőzésére törekedhetünk. Az életvezetéssel el kell érniünk, hogy azok a gyermekek, akik várhatóan meggyógyulnak, a diszkrimináció vagy helytelen szülői attitűd miatt ne kerüljenek képességeik kibontását gátló hátrányos helyzetbe.

VI. LEHETSÉGES SZÖVŐDMÉNYEK

1. STATUS EPILEPTICUS (AJÁNLÁS: B)

Convulsiv formája ma is életveszélyes állapot, mortalitása 2–5%.

A nonconvulsiv forma tartós fennállása pedig elbutuláshoz vezet.

A status epilepticusban szenvedő gyermek kezelése intézetben, intenzív osztályon történjen.

A kezelés lépései:

1. Az induló státusban már az első észleléskor adandó: diazepam rectalisan vagy vénásan: iv. 0,3 mg/kg. (Újabban a buccalis midazolam is elterjedőben van.)
2. A vitalis funkciók monitorozása és biztosítása
3. Ha a status az első diazepam adagra nem szűnik, ez ismételhető még 2x.
4. Ha a status továbbra sem szűnik, a legelterjedtebben, második szerként a phenytoint javasolják: iv. 15–30 mg/kg lassan.
5. Harmadik szerként phenobarbital 10-15 mg/kg adagban a legáltalánosabban használt, EEG-monitorozás mellett, dózisismétlés csak sürgős vérszint-meghatározási lehetőség esetén.
6. A status további fennállása esetén chlorálhidrat rectalisan adható: 5%-os oldatból 1–1,5 ml/kg iv. valproát is adható 20–30 mg/kg.

Rezisztens státusban általános anaesthesiát alkalmazunk EEG-monitorozással: thiopentol, midazolam, propofol.

Szövődmények megelőzése, agyoedema kezelés.

Újszülöttben status epilepticus esetén első választandó szer: phenobarbital 20 mg/kg iv. lassan (terápiás vérszint 40 µg/ml fölött!).

A status kontrollálása után *fenntartó adaggal* kell folytatni a kezelést a tudat visszatéréig: phenytoin 5 mg/kg/die, phenobarbital 4–6 mg/kg/die.

További vizsgálatok: a status etiológiájára vonatkozóan.

Ismert epilepsziás beteg esetén a korábbi kezelés értékelése és a fenntartó kezelés biztosítása.

Nonconvulsiv status epilepticus kezelése nem igényel intenzív osztályos elhelyezést:

Clonazepam 0,1–0,2 mg/kg iv., vagy diazepam a convulsiv státusban leírtaknak megfelelően.

2. EPILEPSZIÁS ENCEPHALOPATHIA (AJÁNLÁS: C, ILL. D)

Bizonyos, katasztrofális gyermekkori epilepsziák velejárója jellegzetes EEG-képekkel. Ha 3 hónap alatt nem sikerül megszüntetni, tartós mentális károsodást okoz. Kezelésére ACTH-t, szteroidot, iv. gammaglobulint alkalmazunk.

VII. A KEZELÉS IDŐTARTAMA, PROGNÓZIS (AJÁNLÁS: B)

Ma a gyermekek 75–80%-a a tartós (2–5 éves) gyógyszeres kezelés után meggyógyul, és még kb. 5%-uk ezen felül is rohammentessé tehető, de a gyógyszerek szedése náluk nem hagyható abba.

VIII. AZ ELLÁTÁS MEGFELELŐSÉGÉNEK INDIKÁTORAI (AJÁNLÁS: B, ILL. C):

- gyógyulási ráta, rohammentesség, rohamszám csökkenés;
- szociális beilleszkedés (iskolázottság, munkavállalás, családalapítás).

MELLÉKLET

1. GYAKORI TÁRSBETEGSÉGEK:

cerebrális paresis, mentális károsodottság, érzékszervi fogyatékoság, magatartási zavar, tanulási nehézségek.

2. ÉRINTETT TÁRSSZAKMÁK:

gyermekgyógyászat, neuroradiológia, genetika.

3. KORFÜGGŐ TÉNYEZŐK

- Gyermekkorban gyakoribb, jobb prognózisú, de egyes típusokban tanulási nehézségek, a képzettség akadályozottsága miatt az egész életre kiható hátrány, a katasztrofális formákban súlyos elbutulás.
- Időskor: gyakoribb.
- Egyéb

4. TERHESSÉG:

az antiepileptikumok teratogén hatásával számolni kell. Az újszülött kapjon K-vitamint. Szophat.

5. HBCS KÓDOK

01 022A Epilepszia műtét előtti speciális kivizsgálása

Betegségek G4000–G420

Tevékenység: 1207L EEG monitorizálás videóra

01 022E Status epilepticus és bizonyos általánosult epilepsziák és epilepszia szindrómák 18 év alatt

G4040–G4190-ig

0 022F Egyéb epilepsziás rohamok

G4000–G4190-ig

01 022G Epilepszia sürgősségi ellátása

G4000–G4090

Beavatkozások: 8592A

8983 0

7. KAPCSOLÓDÓ INTERNETES OLDALAK

Minden keresőprogram bőségesen tartalmaz a témához kapcsolódó cikkeket.

8. IRODALOM

- Kálmánchey R. (szerk.): Gyermekneurológia. Medicina, Bp. 2000.
- György Ilona: A gyermekkori epilepszia diagnosztikus és terápiás kérdései. Orvosi Hetilap, 2005. megjelenés alatt.
- György Ilona: A gyermekkori epilepszia gyógyszeres kezelése. Gyermekgyógyászati Továbbképzés, 2004.
- Engel J: A proposed diagnostic scheme for people with epileptic seizures and with epilepsy: report of the ILAE task force on classification and terminology. *Epilepsia* 2004, 42:796–803.
- Rosenow F, Lüders H.: Presurgical evaluation of epilepsy. *Brain* 2001, 124:1683–1700.
- Hahn A, Pistoh J, Neubauer BA, Stephani U.: Atypical "benign" partial epilepsy or Pseudo-Lennox syndrome. Part I. Symptomatology and long-term prognosis. *Neuropediatrics* 2001, 32:1–8.
- Doose H, Neubauer BA, Petersen B: The concept of hereditary impairment of brain maturation. *Epileptic Disorders* 200 2(Suppl. 1): 45–49.
- Haverkamp F, Hanisch C, Mayer H, Noeker M: Evidence of a specific vulnerability for deficient sequential cognitive information processing in epilepsy. *J Child Neurol* 2001.16: 901–905.
- Rating D, Schneble H.: Statement of the Königsteiner working group on epileptology on the new antiepileptic drugs .Z. *Epileptol* 2004; 17:215–230.
- Korinthenberg R.: Epilepsies with primary generalized tonic-clonic seizures in adolescents and adults. Is valproic acid or lamotrigine the drug of first choice? *Z Epileptol* 2005; 18:7–14.
- Bourgeois BF: Chronic management of seizures in the syndromes of idiopathic generalized epilepsy. *Epilepsia* 2003, 44(Suppl 2) S27–32.
- Gil-Nagel A: Review of new antiepileptic drugs as initial therapy. *Epilepsia* 2003, 44(Suppl 4) 3–10.
- Kwan P, Brodie MJ: Early identification of refractory epilepsy N. *Engl J Med* 2000 342: 314–319.
- Schmidt D: The clinical impact of new antiepileptic drugs after a decade of use in epilepsy. *Epilepsy Res* 2002, 50: 21–32.
- Kloss S, Pieper T, Pannek H., Holthausen H, Tuxhorn I.: Epilepsy surgery in children with focal cortical dysplasia (FCD): results of long-term seizure outcome. *Neuropediatrics* 2002, 33: 21–26.

A teljes szakmai protokoll elérhető: Egészségügyi Közlöny 2006. év 5. számában

A szakmai protokollt az Egészségügyi Közlöny írásmódjával, betűhíven közöljük.